

Энергетычная бяспека краін Цэнтральнай Эўропы

Станіслаў Гусак

Распад сацыялістычнага лягеру, а потым і СССР даў мажлівасць бытых дамінёнам прадэкліраваць сваю незалежнасць. Але прадэкліраваць яшчэ ня значыць мець. Краіны Балта-Чарнаморскага Рэгіёну (далей Рэгіёну) знаходзяцца ў істотнай эканамічнай залежнасці ад сваёй былой мэтраполіі. Найважнейшая, паліўна-энэргетычная залежнасць дазваляе Москве дыктаваць сваім былым сатэлітам іх палітычныя паводзіны, навязваць ім сваю культуру, прыярытэты й каштоўнасці. Больш за тое, узрастает залежнасць Захадняй Эўропы ад паставак паліва з Усходу, што дазволіла Рәсеi без належнага асуджэння разабрацца з Чачніяй і праводзіць сваю палітыку на тэрыторыі ўсяго Каўказу. Спрабы Москвы ўплываць на палітычную расстаноўку сілаў унутры краін былога сацлягеру стала нормай ва ўзаемаадносінах Рәсеi са сваімі суседзямі. Асабліва выразная такая палітыка ў адносінах з Украінай, Грузіяй, краінамі Балтый, а цяпер і Беларусі.

Эканамічная экспансія Рәсеi скіраваная на захоп інфраструктуры суседніх краін. Гэта газа- і нафтапровады, склады паліва, нафтаперапрацоўчыя прадпрыемствы й г. д. Ня трэба забываць пра палітычную аснову: хто кантролюе інфраструктуру – той кантролюе ўсяго. Дэ-юрэ мы можам заставацца незалежнай дзяржаваю, а фактычна будзем у моцнай залежнасці ад Крамлю.

Супрацьстаяць расейскай эканамічнай экспансіі яе суседнія маладыя дзяржавы могуць, толькі аб'яднаўшы высілкі. Галоўнае, з чаго належала бы пачаць, – гэта дэмманапалізацыя паліўнага рынку краін Рэгіёну. Створыне новых транснацыянальных камунікацыяў для забесьпячэння гэтага паліўнага рынку сур'ёзна абмяжуе мажлівасці Рәсеi ўплываць як на эканамічныя, так і на геапалітычныя пракэсы ў Эўропе.

З пункту гледжання арганізацыі неабходна стварыць адзіны цэнтр сярод краін Рэгіёну, задачай якога была б дэмманапалізацыя паліўнага рынку й правядзенне адзінай, аб'яднанай агульнымі інтарэсамі паліўна-энэргетычнай палітыкі. Работа тэрміналаў, нафтапровадаў і

нафтапрацоўчых прадпрыемстваў ва ўсіх краінах Рэгіёну павінна мець агульны эканамічны фундамэнт.

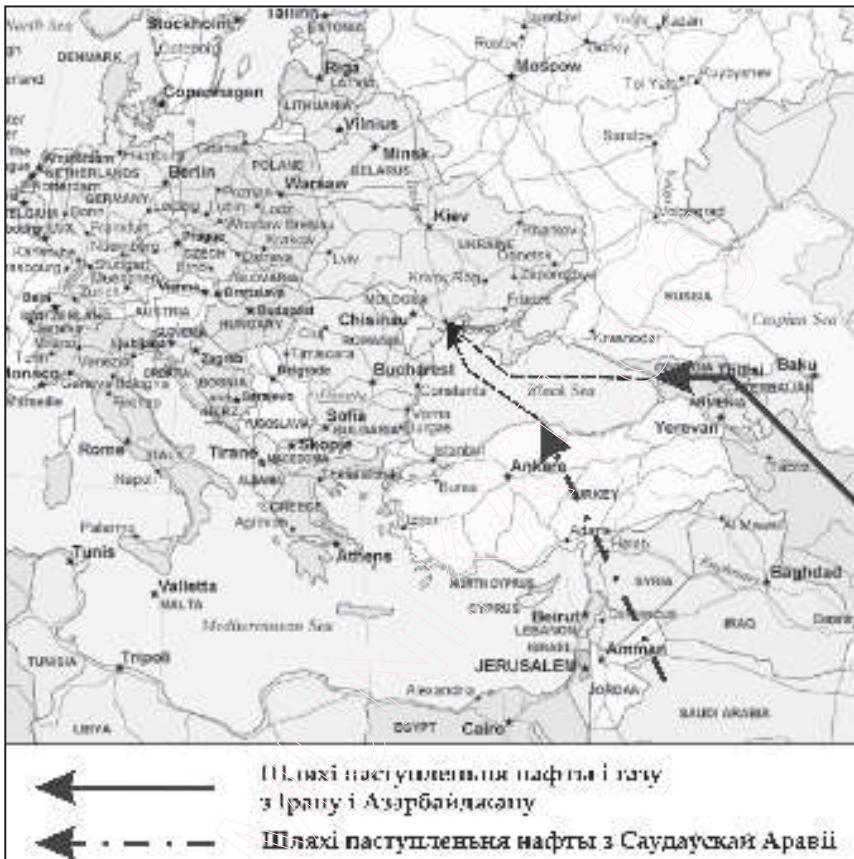
Што датычыць нафтазабесьпячэньня Рэгіёну, то ўжо сёньня існуе дастаткова шмат праектаў, рэалізацыя якіх цалкам ліквідавала б залежнасць Рэгіёну ад Рэсеi (гл.мал.1). Гэта дастаўка нафты з арабскіх краін праз Турцыю трубапровадам у тэрмінал Самсун і далей танкера-мі праз Чорнае Мора у порт Ільічоўск пад Адэсай. Згодна з праектам, у Ільічоўску мусіць быць збудаваны тэрмінал на перапрацоўку 100 млн. тон нафты ў год. Апроч таго, у басэйн Чорнага Мора праз Грузію можна было бы пастаўляць нафту Азэрбайджану, Казахстану й Ірану. Яе больш чым дастаткова, каб ліквідаваць манаполію Рэсеi.

Ня менш цікавым зьяўляецца й балтыскі кірунак. У дадзены момант бязьдзейнічае нафтовы тэрмінал у Вэнтспілісе (Латвія) разам з нафтаправодам, што злучае Вэнтспілс з Наваполацкам (гл.мал.2). Выканаўшы невялікую рэканструкцыю нафтаправоду для рэвэрснага пампавання нафты, можна было бы не толькі задзейнічаць дадзены тэрмінал, але й ліквідаваць манапольную схему пастаўкі нафты на ННПЗ. Мазырскі НПЗ мог бы атрымліваць нафту па схеме Адэса-Броды-Мазыр (гл.мал.2).

Такіх прыкладаў калектывнага вырашэння паліўных проблемаў можна прывесці шмат. Нават у такой, здавалася б, невырашальнай галіне, як газазабесьпячэньне, існуюць свае рашэнні. Мажлівасці атрымліваць скроплены (вадкі) газ з краін Паўночнай Афрыкі практычна неабмежаваныя. Для гэтага трэба знайсці сумеснае рашэнніе ў будаўніцтве тэрміналу для атрымання ў заходнім скропленага газу ў басэйне Балтыйскага Мора. Гэта можа быць і Польшча, і Літва, і Латвія¹. Адпаведнае рашэнне можа быць знайдзенае ў паўднёвым кірунку.

Што датычыць Беларусі, то, нажаль, 95% яе энэргенэруючых аб'ектаў арыентаваныя на спальваныне газу. Такая структура паліў-спажывання з экалаўгічнага пункту гледжання вельмі правільная, але наўрад ці апраўданая з эканамічнага палітычнага. Ужо не адно дзесяцігодзінь ў Беларусі зьбіраюцца будаваць АЭС. І яе трэба было бы пабудаваць. Але гэта не павінна быць электрастанцыя чарнобыльска-расейскага ўзору са спажываннем ТВЭЛАУ не расейскай вытворчасці. Гэта павінна быць электрастанцыя, пабудаваная паводле праекту адной з краін Заходняй Эўропы, напрыклад Францыі, дзе

Мал. 1

85% электраэнэргіі выпрацоўваецца на АЭС. Бяспека гэтых АЭС пацвярджаецца доўгім безаварыйным тэрмінам іх эксплюатацыі.

Трэба таксама падумашці і пра абнаўленыне энэргетычных магутнасцяў са зменаю віду паліва, якое спажываецца. Так у Беларусі вытворчасць электраэнэргіі на аснове спальвання аўстралійскага вуглю выглядае больш прывабнаю за выпрацоўку электраэнэргіі пры спальванні мазуту. Сабекошт 1 кВт·г выпрацаванай на аўстралійскім вуглі будзе ніжэйшаю на 10-12% у параўнанні з мазутам альбо газам, цана на якія стала ўзрастает.

Асобна трэба сказаць аб неабходнасці агульнага развязвіця транс-

партнай інфраструктуры па лініі Поўдзень-Поўнач. Калі ня будзе забясьпечаны актыўны рух людзей, тады ня будзе і абмену ідэй, а адпаведна і незалежнага энергазабесцячэння. Нельга прызнаць задавальняючай ситуацыю, калі сёньня едучы ад Менску да Адэсы, альбо да Таліну, цягніком, трэба губляць цэльяя суткі. Таму першачарговай задачай новага, незалежнага ўраду будзе дамагчыся пабудовы

Мал. 2

новай чыгуначнай каляі эўрапейскага стандарту, а таксама хуткаснай аўтастрады паміж Адэсай і Талінам.

Трэба аддаць належнае высілкам ураду Беларусі, скіраваным на выкарыстанне мясцовых відаў паліва, аднак без сур'ёзных інвестыцыяў вырашыць пастаўленую задачу ў поўнай ступені будзе цяжка.

Як бачым, тэхнічны прагрэс у энэргетычнай галіне пры належнай тэхнічнай арганізацыі дае Беларусі добрую падтрымку для правядзення незалежнай унутранай і зьнешняй палітыкі. Калі ж зазірнуць у бліжэйшую будучыню, то ўжо зараз можна задаць сабе наступнае пытанье. ЗША і Кітай ужо абвесыцілі пра сваю касьмічную праграму, згодна зь якой да 2020 г. яны зьбіраюцца пачаць пастаўку зь Месяцу на Зямлю новага прадукту – “Гелію-3”. Энэргію, якую можна атрымаць з 1 т “Гелію-3” на ўстаноўках тэрмануклеарнага сынтэзу, эквівалентная энэргіі, якую можна атрымаць з 180 млн. т нафты. Эканамісты ўжо сёньня мяркуюць, што з пачаткам выпрацоўкі электраэнэргіі на аснове тэрмануклеарнага сынтэзу, кошт на арганічнае паліва зьменшицца ў 10-15 разоў. Іншым бокам гэтага працэсу ёсьць зьяўляенне дзівуюх рэальных крыніцаў атрымання новага віду паліва. Ізоў паўстае пытанье аб дэманталізацыі паліўнага рынку. У сувязі з гэтым Беларусі належыць імкнунца да атрымання магчымасці ўдзельнічаць ў калектывных міжнародных праграмах па дастаўцы ѹ ажыццяўленыні тэрмануклеарнага сынтэзу на аснове “Гелію-3”. 2020 год наступіць вельмі хутка!

¹ Паводле інфармацыі на момант выдання матэрыялаў, Польшча прыняла са-
мостойнае решэнне пра пабудову такога тэрміналу ў Сьвінаўскі, які павінен
быць збудаваны да 2010 году (рэд.).